

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо удосконалення окремих положень, пов'язаних із
веденням господарської діяльності у сфері енергетики»
(далі – проект Закону)

1. Мета

Метою розроблення проекту Закону є спрощення та покращення умов реалізації нових енергетичних проєктів інвесторами та вирішення існуючих проблемних питань шляхом удосконалення окремих положень, пов'язаних із веденням господарської діяльності у сфері енергетики, що передбачено пунктом 396 Плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.09.2025 № 1003-р.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Під час повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України енергетичний сектор став однією з головних цілей у зв'язку зі стратегічним значенням для економіки і життєзабезпечення населення. Жодна енергосистема у світі не зазнавала таких атак.

Зважаючи на масштаб пошкоджень існуючих генеруючих потужностей та необхідність розосередження генерації для посилення стійкості енергосистеми, виникла нагальна потреба в прискореному будівництві та/або розміщенні нових генеруючих потужностей всіх типів та впровадженні установок зберігання енергії.

Урядом та органами державної влади було вжито заходи із сприяння будівництва та введення в експлуатацію нової генерації та установок зберігання енергії, зокрема надано податкові та митні пільги під час ввезення на територію України енергетичного обладнання, спрощено умови будівництва та/або розміщення газотурбінних установок, газопоршневих установок, когенераційних установок та установок зберігання енергії (далі — УЗЕ), спрощено процедури приєднання до електричних, газових та теплових мереж, запроваджено механізми державної підтримки розвитку відновлюваної енергетики, розподіленої генерації та установок зберігання енергії тощо.

Разом з тим, наразі залишаються проблемні питання, які потребують врегулювання з метою подальшого залучення інвестицій у розбудову і відновлення енергетичної інфраструктури.

Так, встановлений рівень плати за надання спеціального дозволу на користування надрами у цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, а з метою використання ділянок надр для отримання геотермальної енергії (теплової енергії надр) для побудови геотермальної установки перевищує вартість реалізації проєкту зі встановлення теплового насосу, робить більшість потенційних геотермальних проєктів економічно неефективними та нецікавими для інвесторів, включаючи комунальні підприємства, головною метою яких є саме забезпечення потреб місцевих громад. Дані обставини блокують розвиток

локальної енергетичної інфраструктури, яка могла б сприяти скороченню витрат територіальних громад на закупівлю теплової енергії та гарячої води. Усунення цієї проблеми через звільнення від плати за надання спеціального дозволу на користування надрами для геотермальних проєктів дозволить створити сприятливі умови для залучення нових інвестицій, та забезпечити виконання цілей розвитку геотермальної енергії, визначених Національним планом дій з розвитку відновлюваної енергетики на період до 2030 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 761-р «Про затвердження Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання».

Водночас, внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, значна частина генеруючого обладнання виробників електричної енергії з відновлюваних джерел енергії була пошкоджена чи знищена. В той же час його заміна ідентичними моделями об'єктивно неможлива у зв'язку із припиненням виробництва окремих моделей та наявністю новіших аналогів, які мають відмінні технічні характеристики, зокрема потужність. Для забезпечення відновлення пошкоджених об'єктів відновлюваної енергетики потребується надання можливості встановлення обладнання з більшою номінальною потужністю за умови технічного/програмного обмеження до ліцензованої потужності об'єкта, без втрати права на підтримку за «зеленим» тарифом. Також, потребується врегулювання питання проведення повторної оцінки впливу на довкілля при зміні параметрів існуючих вітрових електростанцій.

В той же час, законодавством не передбачено офіційно затверджених цільових орієнтирів щодо необхідної потужності та ємності УЗЕ для ОЕС України з розбивкою за сегментами ринку (допоміжні послуги — аРВЧ/РПЧ; організовані сегменти ринку; аварійні/резервні послуги тощо). Потенційні інвестори не мають чіткого розуміння, який обсяг УЗЕ потрібен в Україні зараз і буде потрібен через 3–5–10 років, і з якими технічними параметрами, а також який багаторічний обсяг закупівель і графік аукціонів очікувати. Це ускладнює формування фінансових моделей та подальше залучення фінансування, оскільки відсутня прогнозована дохідність проєкту.

Також, у процесі відбору, зберігання та відпуску електричної енергії відбуваються природні втрати частини збереженої енергії, незалежно від джерела енергії (від власних генеруючих установок виробника або відбору електричної енергії з мережі). Тому, відповідно до частини восьмої статті 30¹ та частини десятої статті 58¹ Закону України «Про ринок електричної енергії» оператори установок зберігання енергії та активні споживачі сплачують плату за послуги з передачі, розподілу електричної енергії, плату за послуги з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління на обсяг абсолютної величини різниці між місячним відбором та місячним відпуском електричної енергії установкою зберігання енергії.

Разом з тим, відповідно до частини першої статті 30, частини восьмої статті 71 Закону України «Про ринок електричної енергії», виробникам електричної енергії, у тому числі виробникам з відновлюваних джерел енергії (далі – ВДЕ) (крім виробників з ВДЕ, яким встановлено «зелений» тариф та

об'єкти яких перебувають у балансуючій групі гарантованого покупця), дозволяється встановлювати УЗЕ у місці провадження ліцензованої діяльності з виробництва електричної енергії та зберігати енергію на УЗЕ з відбором електричної енергії від власних генеруючих установок та/або з мереж оператора системи передачі чи оператора системи розподілу за умови дотримання вимог, встановлених цим Законом.

На відміну від операторів УЗЕ, виробники електричної енергії, що матимуть у своєму складі УЗЕ, при заряджанні УЗЕ з мережі оператора системи передачі або оператора системи розподілу сплачують вартість послуг з передачі та розподілу електричної енергії, послуг з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління на весь обсяг електричної енергії, придбаної/відпущеної з/до мережі оператора системи передачі/оператора системи розподілу. Отже, виробники, що експлуатують УЗЕ, діятимуть на ринку в гірших умовах, ніж це встановлено законом для інших учасників ринку.

З метою сприяння прискореній реалізації виробниками проєктів будівництва УЗЕ у місці провадження ліцензованої діяльності з виробництва електричної енергії буде потрібно встановлення для виробників електричної енергії, у тому числі виробників з ВДЕ, які працюють на вільному ринку (крім виробників з ВДЕ, яким встановлено «зелений» тариф та які перебувають у балансуючій групі гарантованого покупця), правового режиму оплати послуг з передачі, розподілу електричної енергії для цілей заряджання УЗЕ, оплати послуг з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління аналогічний правовому режиму, встановленому законом для операторів УЗЕ та активних споживачів.

В умовах постійної змінності обсягу виробництва електричної енергії генеруючими установками, які використовують сонячну та вітрову генерацію, погодинна гнучкість зміни джерела живлення є критично важливою. Нинішня практика добового очікування не дає можливості виробникам електричної енергії з альтернативних джерел енергії ефективно здійснювати електрозабезпечення електроустановок пов'язаних осіб, що розташовані з ними на одній земельній ділянці чи земельних ділянках, що мають спільні між собою межі. Потребується визначення можливості зміни джерела живлення з початку наступної розрахункового періоду замість доби. Це дозволить виробникам з альтернативних джерел та споживачам оперативно адаптуватись до реальних умов виробництва та споживання електроенергії та створить умови для раціонального та ефективного використання генеруючих потужностей і скоротить втрати енергії, які неминуче виникають через неможливість швидкого реагування на зміну потреб в електропостачанні.

З метою створення сприятливих умов для розвитку агрегації як інструменту підвищення гнучкості енергосистеми та забезпечення внутрішніх ресурсів учасників ринку, що є критично важливим в умовах енергетичної нестабільності, пропонується внести зміни до пунктів 7 та 8 частини шостої статті 3 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо врегулювання правового статусу агрегатора й послуг з агрегації в контексті публічних закупівель. Це дозволить включити агрегатора до переліку суб'єктів господарювання, на яких не поширюються вимоги цього Закону, за аналогією з іншими учасниками ринку та

уможливить ефективне застосування механізмів балансування попиту і пропозиції на ринку електричної енергії, зокрема за рахунок залучення додаткових потужностей та надання послуг з балансування.

Постановою Верховного Суду у справі № 640/4069/21 від 08.09.2022 щодо технічної формули для розрахунків небалансів на ринку електроенергії було визнано протиправним та скасовано підпункт 8 пункту 1 Змін до постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 26.04.2019 № 641, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 15.01.2021 № 46. За результатами касаційного провадження у справі № 910/15990/23 Верховний Суд у постанові від 20.11.2024 вказав, що підпункт 8 пункту 1 Змін до постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 26.04.2019 № 641, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 15.01.2021 № 46, у частині викладення у новій редакції пункту 9.3 глави 9 Порядку купівлі гарантованим покупцем електричної енергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, не може застосовуватися під час розрахунку частки вартості врегулювання небалансу електричної енергії ДП «Гарантований покупець», яка відшкодовувалася виробниками за «зеленим» тарифом, що входять до балансуєної групи ДП «Гарантований покупець», за періоди з моменту прийняття оскарженого підпункту (15.01.2021) до набрання законної сили судовим рішенням у справі № 640/4069/21 (08.09.2022).

Таким чином, відносини щодо відшкодування виробниками, які здійснюють продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом, частки вартості врегулювання небалансу електричної енергії гарантованого покупця та відносини щодо визначення вартості послуги із забезпечення збільшення частки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії, яку гарантований покупець надає оператору системи передачі, які виникли з 16.01.2021, потребують врегулювання шляхом внесення змін до Закону України «Про ринок електричної енергії».

3. Основні положення проєкту акта

Проєктом Закону передбачається:

звільнення від плати за надання спеціального дозволу на користування надрами для геотермальних проєктів;

регулювання питань відведення земельних ділянок для реалізації об'єктів відновлюваної енергетики та установок зберігання енергії;

надання можливості виконання робіт замовником з приєднання до мереж оператора системи передачі;

надання можливості встановлення обладнання на об'єктах відновлюваної енергетики з більшою номінальною потужністю за умови технічного/програмного обмеження до ліцензованої потужності об'єкта, без втрати права підтримку за «зеленим» тарифом;

регулювання питання проведення повторної оцінки впливу на довкілля при

зміні параметрів існуючих вітрових електростанцій;

забезпечення можливості виробникам електричної енергії приєднувати установки зберігання енергії в рамках механізму cable pooling;

надання можливості оператору установки зберігання енергії встановлювати об'єкти електроенергетики, призначені для виробництва електричної енергії;

визначення особливостей публікації оператором системи передачі інформації щодо необхідної встановленої потужності та ємності установок зберігання енергії на ринку допоміжних послуг, з урахуванням потужності в рамках укладених договорів про надання допоміжних послуг, та на організованих сегментах ринку строком на 10 років;

встановлення для виробників електричної енергії, у тому числі виробників з ВДЕ, які працюють на вільному ринку (крім виробників з ВДЕ, яким встановлено «зелений» тариф та які перебувають у балансуєчій групі гарантованого покупця) плати за послуги з передачі, розподілу електричної енергії, плату за послуги з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління на обсяг абсолютної величини різниці між місячним відбором та місячним відпуском електричної енергії установкою зберігання енергії;

врегулювання питань застосування законодавства щодо публічних закупівель для послуг з агрегації та постачальника універсальних послуг;

надання можливості зміни джерела живлення з початку наступного розрахункового періоду замість доби для об'єктів, які здійснюють електропостачання по прямій лінії;

сприяння розвитку сегменту прямих договорів на ринку електричної енергії (Corporate PPA) шляхом визначення умов, які можуть бути визначені у двосторонньому договорі, договорі між активним споживачем і третьою особою, договором між виробником і споживачем, які приєднані по прямій лінії;

врегулювання питання перерахунку вартості небалансів виробників електричної енергії за «зеленим» тарифом.

4. Правові аспекти

У цій сфері суспільних відносин діють такі нормативно-правові акти:

Кодекс України про надра;

Земельний кодекс України;

Закон України «Про альтернативні джерела енергії»;

Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів»;

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»;

Закон України «Про публічні закупівлі»;

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності»;

Закон України «Про ринок електричної енергії»;

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»;

постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2025 № 1173 «Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація Закону не потребує фінансування з державного та/або місцевих бюджетів.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проект Закону не потребує публічних консультацій, відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Проект Закону та не стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності, тому на розгляд Наукового комітету Національної ради з питань розвитку науки і технологій не надсилався..

7. Оцінка відповідності

У проекті Закону відсутні положення, які: містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, що стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, створюють підстави для дискримінації та стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

Громадська антикорупційна, громадська антидискримінаційна та громадська гендерно-правова експертиза не проводилися.

8. Прогноз результатів

Реалізація Закону, у разі його прийняття, дозволить зменшити адміністративні і фінансові бар'єри для функціонування діючих та впровадження нових генеруючих об'єктів, що сприятиме залученню вітчизняних і іноземних інвестицій у розвиток цієї сфери та посиленню енергетичної стійкості держави.

Заінтересована сторона	Вплив реалізації акта на заінтересовану сторону	Пояснення очікуваного впливу
Споживачі електричної енергії	Забезпечення стабільності виробництва та постачання електричної енергії постачання електричної енергії споживачам.	Спрощення та покращення умов реалізації нових енергетичних проектів та функціонування діючих сприятиме забезпеченню стабільного постачання електричної енергії споживачам, що особливо важливо в умовах постійних атак на об'єднану енергосистему України.
Потенційні інвестори (суб'єкти господарювання, що планують виробляти електричну енергію)	Спрощення та покращення умов реалізації нових енергетичних проектів інвесторами та вирішення існуючих проблемних питань шляхом удосконалення	Забезпечення правової визначеності та зниження витрат під час ведення господарської діяльності з виробництва/зберігання електричної енергії шляхом зниження витрат на плату за надання спеціального дозволу на користування надрами для геотермальних проектів, врегулювання питань відведення земельних ділянок для реалізації об'єктів ВДЕ та

	окремих положень, пов'язаних із веденням господарської діяльності у сфері енергетики.	УЗЕ, уточнення законодавства в рамках реалізації механізму cable pooling, забезпечення прогнозованості ринку та вирішення питання перерахунку за небаланси електроенергії, виробленої з ВДЕ.
--	---	--

Виконувач обов'язків
Міністра енергетики України

Артем НЕКРАСОВ

«____» _____ 2025 р.